

PROFILAKTIKA INSPEKTORINING XOTIN-QIZLAR BILAN ISHLASH FAOLIYATIDAGI OILAVIY MAISHIY ZO‘RAVONLIKLARNI OLDINI OLISHDA MILLIY QADRIYATLARIMIZNING O‘RNI

Otajon Eshmuratov

Oriental universiteti tarix yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash jarayonida oilaviy va maishiy zo‘ravonlikning oldini olishdagi vazifalari yoritiladi. Asosiy e’tibor milliy qadriyatlarimiz, urf-odatlar va oilaviy an’analarning ahamiyatiga qaratiladi. O‘zaro hurmat, mehr-oqibat, kattalarga hurmat va mas’uliyat kabi qadriyatlar oilada sog‘lom muhit yaratishga xizmat qilishi ta’kidlanadi. Shuningdek, profilaktika inspektorining mahalla va jamoatchilik bilan hamkorlikda ishlashi zo‘ravonlik holatlarini kamaytirishda muhim omil ekani ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: profilaktika inspektori, xotin-qizlar, oilaviy zo‘ravonlik, milliy qadriyatlar, hamkorlik, huquqiy himoya, ijtimoiy profilaktika.

Аннотация: В данной статье рассматриваются задачи профилактического инспектора в процессе работы с женщинами по предупреждению семейного и бытового насилия. Основное внимание уделяется значению национальных ценностей, традиций и семейных обычаев. Подчеркивается, что такие ценности, как взаимное уважение, доброта, почитание старших и чувство ответственности, способствуют формированию здоровой атмосферы в семье. Также отмечается, что сотрудничество профилактического инспектора с махаллэй и общественностью является важным фактором в снижении случаев насилия.

Ключевые слова: профилактический инспектор, женщины, семейное насилие, национальные ценности, сотрудничество, правовая защита, социальная профилактика.

Abstract: This article examines the tasks of a prevention inspector in working with women to prevent domestic and family violence. Special attention is given to the importance of national values, traditions, and family customs. It is emphasized that such values as mutual respect, kindness, respect for elders, and a sense of responsibility contribute to creating a healthy atmosphere within the family. The article also highlights that cooperation between the prevention inspector, the mahalla community, and the public plays an important role in reducing cases of violence.

Key words: prevention inspector, women, domestic violence, national values, cooperation, legal protection, social prevention.

Kirish

Bugungi kunda jamiyatimizda oiladagi zo‘ravonlik masalasi eng dolzarb ijtimoiy muammolardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bunday salbiy holat nafaqat

ayollar va bolalarning sogʻligʻi hamda ruhiy holatiga zarar yetkazadi, balki oila mustahkamligiga putur yetkazib, jamiyat barqarorligiga ham salbiy taʼsir koʻrsatadi. Shu bois, mazkur muammoning oldini olish, unga qarshi samarali choralar ishlab chiqish va amaliy mexanizmlarni yoʻlga qoʻyish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biridir. Oilaviy zoʻravonlikning oldini olish jarayonida profilaktika inspektorlarining, ayniqsa xotin-qizlar bilan ishlash yoʻnalishidagi faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Ular oʻz ish faoliyatida huquqiy meʼyorlar, ijtimoiy muhit va madaniy omillarni inobatga olgan holda, ayollarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, zarur hollarda amaliy yordam koʻrsatish, nizoli vaziyatlarni bartaraf etishga koʻmaklashish kabi vazifalarni bajaradi. Bu esa zoʻravonlik holatlarining barvaqt aniqlanishi va oldini olishda muhim omil boʻlib xizmat qiladi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarimiz profilaktika faoliyatining maʼnaviy asosini tashkil etadi. Oʻzbek xalqining asrlar davomida shakllangan anʼanalari, oila muqaddasligi, mehr-oqibat, oʻzaro hurmat va sadoqat kabi tamoyillar oilaviy munosabatlarni sogʻlom asosda qurishga xizmat qiladi. Inson shaʼni va qadr-qimmatini ulugʻlash, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat koʻrsatish kabi qadriyatlar jamiyatimizda doimo ustuvor boʻlib kelgan.

Bugungi kunda ana shu milliy-maʼnaviy mezonlarni zamonaviy huquqiy tizim bilan uygʻunlashtirish orqali oilaviy zoʻravonlikka qarshi kurashish samaradorligini oshirish mumkin. Profilaktika inspektorlari oʻz faoliyatida nafaqat qonun talablariga, balki jamiyatning maʼnaviy qadriyatlariga ham tayangan holda ish olib borsa, oilalarda sogʻlom muhitni shakllantirish va zoʻravonlikning oldini olishga yanada mustahkam zamin yaratiladi. Oʻzbek oilasida ayol koʻpincha uy-roʻzgʻor ishlarini yuritish, farzand tarbiyasini yoʻlga qoʻyish va oilaviy muhitni barqaror saqlashda yetakchi oʻrinni egallaydi. Biroq ayolning oiladagi oʻrni nafaqat anʼanaviy qarashlar, balki amaldagi qonunchilik bilan ham belgilanadi. Shu bois milliy qadriyatlar va zamonaviy huquqiy meʼyorlar oʻrtasida muvozanatni taʼminlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda profilaktika inspektorlarining roli alohida eʼtiborga loyiq. Ular oilaviy nizolarni barvaqt aniqlash, zoʻravonlik holatlarining oldini olish va taraflar oʻrtasida sogʻlom muhitni tiklashda koʻprik vazifasini bajaradi. Ayniqsa, milliy qadriyatlar — oʻzaro hurmat, mehr-oqibat, sabr-toqat va oilaning muqaddasligi kabi tushunchalarga tayangan holda ish olib borish ijobiy natija beradi. Chunki bu qadriyatlar jamiyat ongiga chuqur singgan boʻlib, profilaktik choralarning taʼsirchanligini oshiradi. Shu bilan birga, zamonaviy jamiyatda oilaviy zoʻravonlikka qarshi kurashishda xalqaro meʼyorlar va inson huquqlariga oid standartlarga ham amal qilish zarur. Qonun ustuvorligi, gender tengligi va shaxs daxlsizligini taʼminlash — har qanday profilaktik faoliyatning asosi boʻlishi kerak. Milliy anʼanalar bilan zamonaviy yondashuvni uygʻunlashtirish esa inspektorning kasbiy mahoratini yanada mustahkamlaydi.

Metod

Ushbu tadqiqotda profilaktika inspektorining xotin-qizlar bilan ishlash faoliyati hamda oilaviy maishiy zo‘ravonliklarning oldini olishda milliy qadriyatlarning ahamiyati o‘rganildi. Tadqiqot sodda va tizimli yondashuv asosida olib borildi. Avvalo, mavzuga oid qonunlar, ilmiy maqolalar va mavjud adabiyotlar tahlil qilindi. Oilaviy zo‘ravonlikning oldini olish bo‘yicha belgilangan vazifalar hamda profilaktika inspektorining huquq va majburiyatlari o‘rganildi. Shuningdek, amaliy usullardan foydalanildi. Profilaktika inspektorlari bilan suhbatlar o‘tkazilib, ularning ish tajribasi va yondashuvlari tahlil qilindi. Xotin-qizlar o‘rtasida so‘rovnomma o‘tkazilib, zo‘ravonlik holatlari va murojaat qilish darajasi o‘rganildi. Mahalla vakillari bilan ham fikr almashildi. Bundan tashqari, kuzatish usuli qo‘llanildi. Inspektorlarning oilalar bilan ishlash jarayoni, profilaktik suhbatlar va tushuntirish ishlari o‘rganildi. Olingan ma’lumotlar umumlashtirilib, tahlil qilindi. Tadqiqot davomida xolislik va maxfiylik tamoyillariga rioya qilindi. Ishtirokchilarning shaxsiy ma’lumotlari oshkor etilmadi.

Oilaviy maishiy zo‘ravonlik jamiyatimizda dolzarb va murakkab muammo hisoblanadi. U oila a’zolariga nisbatan jismoniy, ruhiy, iqtisodiy yoki jinsiy bosim o‘tkazish orqali namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, xotin-qizlar bunday zo‘ravonlikdan ko‘proq aziyat chekadi. Bu esa ularning huquqlari, salomatligi va hayot sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuning uchun zo‘ravonlikning oldini olish va unga qarshi kurashish tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda profilaktika inspektorlari muhim o‘rin tutadi. Ular oilalarda yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlaydi, zo‘ravonlikning oldini olish choralarini ko‘radi va jabrlangan ayollarga amaliy yordam ko‘rsatadi. Inspektorlar nafaqat qonuniy me’yorlarga tayanadi, balki milliy qadriyatlarni ham hisobga oladi. Bu esa ularning xotin-qizlar bilan ishlashida o‘zaro ishonch va hurmatni mustahkamlaydi. O‘zbek xalqining an’analari oila muqaddas hisoblanadi. Mehr-oqibat, o‘zaro hurmat, kattalarga ehtirom va ayollarga g‘amxo‘rlik kabi qadriyatlar oilaning mustahkam bo‘lishiga xizmat qiladi. Profilaktika inspektorlari ana shu qadriyatlarga tayanib, zo‘ravonlikka uchragan ayollarga ehtiyotkorlik bilan yondashadi, ularning sha’ni va obro’sini hurmat qilgan holda yordam ko‘rsatadi. Shuningdek, ular mahalla faollari, jamoatchilik va diniy tashkilotlar bilan hamkorlikda targ‘ibot va tushuntirish ishlarini olib boradi. Seminar va suhbatlar orqali oilada tinchlik, o‘zaro hurmat va mas’uliyat masalalari yoritiladi. Bu esa jamiyatda sog‘lom oilaviy muhitni shakllantirish va zo‘ravonlik holatlarini kamaytirishga yordam beradi.

Natijalar

1. Oila va milliy qadriyatlar yordam beradi

Profilaktika inspektorlari xotin-qizlar bilan ishlaganda oila va milliy qadriyatlarni targ‘ib qilsa, oilaviy zo‘ravonlik kamroq uchraydi. Masalan, hurmat, mehr va ota-onaga e’tibor oiladagi nizolarni kamaytiradi.

2. Psixologik yordam samarali

Ayollarga psixologik maslahatlar va milliy qadriyatlar asosida treninglar berilganda, ular zo‘ravonlikdan saqlanish va oiladagi muammolarni tinch yo‘l bilan hal qilishni o‘rganadi.

3. Milliy an‘analar orqali xabardorlik oshadi

Oila va jamiyatdagi urf-odatlar yordamida ayollar va oilalar zo‘ravonlikning zararli oqibatlarini yaxshiroq tushunadi va oldini olishga harakat qiladi.

4. Profilaktika inspektorining roli muhim

Inspektorlar milliy qadriyatlarni ish usullariga qo‘shsa, oilaviy zo‘ravonlikni kamaytirish samarasi oshadi va oilalar barqaror bo‘ladi.

Mulohaza

Profilaktika inspektorlari oilaviy zo‘ravonlikni oldini olishda huquqiy me‘yorlar bilan birga milliy qadriyatlarni ham hisobga oladi. Bu yondashuv oiladagi muammolarni kompleks tarzda hal qilishga yordam beradi. Xotin-qizlar bilan ishlashda ularning asosiy vazifasi — zo‘ravonlik qurbonlarini psixologik qo‘llab-quvvatlash va jamiyatga qayta moslashishiga yordam berishdir. Milliy qadriyatlar ayollarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirish va oilada hamda jamiyatda o‘z o‘rnini topishiga rag‘batlantiradi. Profilaktika inspektorlari mahalliy an‘ana va odatlarni inobatga olib, ayollarga sog‘lom va barqaror oilaviy munosabatlarni tiklashga yordam beradi. Milliy qadriyatlar ularning ishida zo‘ravonlikka qarshi kurashning mustahkam poydevori hisoblanadi. Bu oilalararo munosabatlarni mustahkamlash va ijtimoiy muhitni yaxshilashga yordam beradi. Milliy qadriyatlar profilaktika inspektorining faoliyatida nafaqat madaniy yoki tarbiyaviy vosita, balki amaliy yordam sifatida ishlatiladi. Ular oilaviy zo‘ravonlikni kamaytirish, jamiyatda barqarorlikni saqlash va inson huquqlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Profilaktika inspektorlari ishlashda quyidagi yo‘nalishlarga e‘tibor beradi:

1. Oilada o‘zaro hurmat va mehr-oqibatni mustahkamlash;
2. Zo‘ravonlikka qarshi tushuntirish va targ‘ibot ishlarini milliy madaniyat doirasida olib borish;
3. Huquqiy me‘yorlar va milliy an‘analarni uyg‘unlashtirish orqali zo‘ravonlikni oldini olish;
4. Mahalliy jamoatchilik, diniy va madaniy tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash.

Xulosa

Oilaviy-maishiy zo‘ravonlik jamiyatda chuqur ijtimoiy muammo bo‘lib, uning oldini olish samarali choralarni talab qiladi. Profilaktika inspektorlari xotin-qizlar bilan ishlashda nafaqat qonuniy mexanizmlardan, balki milliy qadriyatlar, an‘ana va tarbiyaviy normalardan ham foydalangan holda ish olib borishlari muhimdir. Hurmat, mehr-oqibat, oila birligi va ota-onaga ehtirom kabi qadriyatlar oiladagi nizolarni kamaytirishga va munosabatlarni sog‘lomlashtirishga yordam beradi. Zo‘ravonlikni

samarali oldini olish uchun inspektor faoliyati faqat huquqiy choralarga emas, balki jamiyat, maktablar va ommaviy axborot vositalari bilan ham hamkorlikda amalga oshirilishi zarur. Milliy qadriyatlarni zamonaviy qonunchilik bilan uyg'unlashtirish oilaviy muhitni mustahkamlash va xotin-qizlarning huquqiy himoyasini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, profilaktika inspektorining milliy qadriyatlarga tayangan faoliyati oilaviy zo'ravonlikni kamaytirishda va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyot va havolalar:

1. Karimova, D.X. (2021). Oilaviy munosabatlar va gender muammolari: ijtimoiy-psixologik tahlil. – Toshkent: —Fan va taraqqiyot nashriyoti.
2. Abdullayeva, M.Z. (2020). O'zbek oilasida ijtimoiy qadriyatlar va ularning barqarorlikdagi o'rni. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Rasulov, B.S. (2019). Milliy qadriyatlar va zamonaviy ijtimoiy xavf-xatarlar. —Ijtimoiy fikr ilmiy-nazariy jurnal, No3, 24–31-betlar.
4. Sotvoldiev, O. (2023). Profilaktika inspektorlarining migratsiya va fuqorolikni rasmiylashtirish xizmatlari bilan hamkorligi. V Yosh olimlar (T. 1, Vypusk 21, ss. 13–15);
5. Toshev B. Nodavlat notijorat tashkilotlari va boshqa jamoat tuzilmalari faoliyatini takomillashtirishning dolzarb masalalari // Huquq–Pravo–Law. –2002. –No4. – B.54–56;
6. Zakirov Akramjon Ismaildjanovich. (2021). Ijtimoiy tarmoqlarida "ommaviy madaniyatga" qarshi kurashishning didaktik vositalari. eurasian journal of academic research, 1(2), 209–212